

Projecte PAC: Programa didàctic inclusiu per a atendre a l'aula l'alumnat amb necessitats educatives diverses. Una investigació avaluativa. Ministeri de Ciència i Innovació (Referència: SEJ2006-01495/EDUC)

EI PROGRAMA CA/AC (“Cooperar per Aprendre/Aprendre a Cooperar”) PER ENSENYAR A APRENDRE EN EQUIP

Equip de treball:

Pere Pujolàs i José Ramón Lago (Coords.), Mila Naranjo, Olga Pedragosa, Gemma Riera, Teresa Segués, Jesús Soldevila, Mercè Juan, Anna Oliveras, Carles Rodrigo, i Dolors Dorca

Tres idees fonamentals, com a punt de partida:

1a

Una escola i una aula inclusiva acull a tothom, no rebutja ningú: tothom té dret a anar-hi, sense distinció de la discapacitat, l'origen cultural o qualsevol altra diferència, i poder-hi aprendre **amb** els seus companys i **dels** seus companys.

L'única manera de fer possible aules inclusives, en las quals puguin aprendre junts tots els alumnes encara que siguin molt diferents, és estructurar-hi l'aprenentatge de forma cooperativa.

Tres idees fonamentals, com a punt de partida:

2a

La cooperació va més enllà de la col·laboració: darrera la cooperació hi ha valors fonamentals com ara la solidaritat i el respecte per les diferències.

No pot haver-hi pròpiament cooperació (és a dir: no es poden educar els valors que hi ha darrera la cooperació) –en una aula– si prèviament se n’han exclòs els que són “diferents”, si l’aula no és inclusiva.

Tres idees fonamentals, com a punt de partida:

3a

Algunes competències comunicatives: expressar, argumentar i interpretar pensaments, sentiments y fets; escoltar les idees alienes; acceptar i realitzar crítiques constructives; col·locar-se en el lloc d'un altre de forma empàtica; respectar opinions distintes a les pròpies amb sensibilitat i sentit crític...

Algunes competències socials: practicar el diàleg i la negociació per a resoldre conflictes; treballar en equip aportant el que hom sap al costat del que saben els altres per resoldre junts problemes comuns...

Difícilment es poden practicar i, per tant, aprendre, aquestes competències i altres, si els alumnes no tenen l'oportunitat de treballar junts, en equip, dintre de l'aula, de forma continuada.

Dudas, preguntas o comentarios

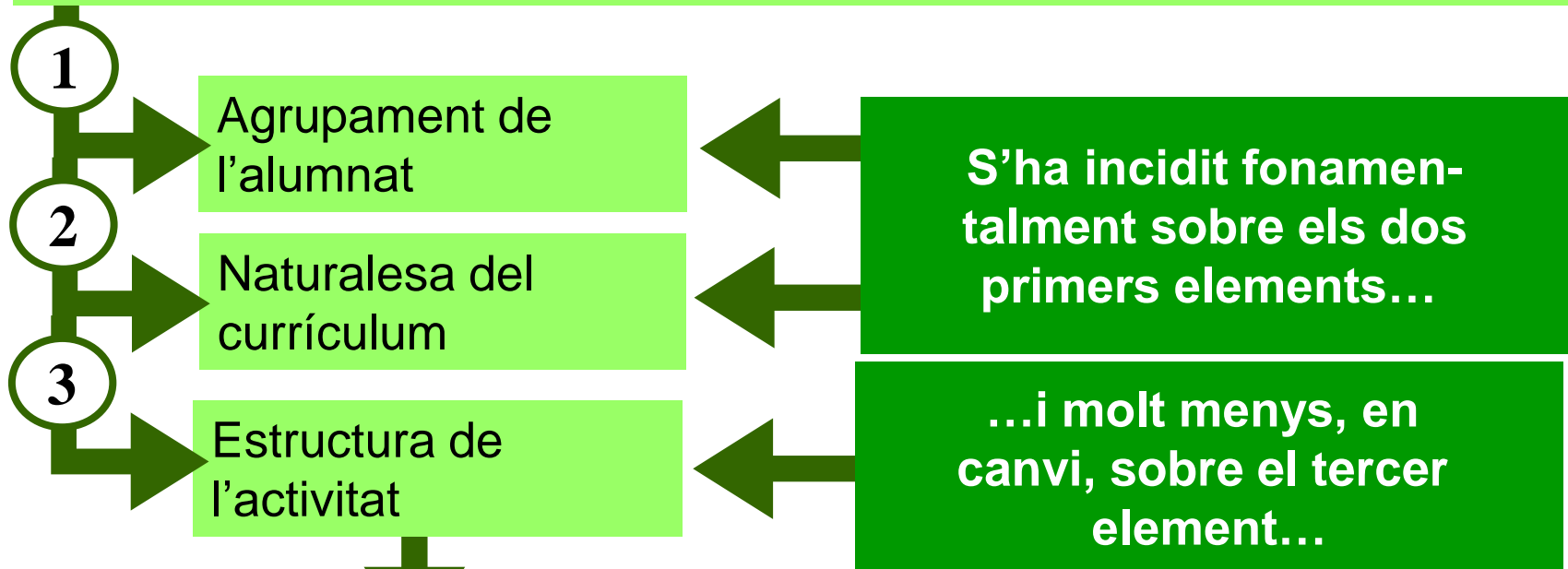
Esta primera aproximación al aprendizaje cooperativa seguramente ha generado, dudas , preguntas, inquietudes o nos ha sugerido comentarios que quisiéramos compartir con los demás...

Adelante ...

Conceptes bàsics: l'estructura de l'activitat

El grau d'inclusió d'una aula

Elements determinants del grau d'inclusió d'una aula

En la majoria de centres no s'ha canviat –o, al menys, no s'ha canviat a fons- l'estructura de l'activitat en la majoria de les classes, de manera que la més habitual continua essent una estructura individual o competitiva.

El nostre propòsit és incidir sobre l'estructura de l'activitat

Conceptes bàsics: l'estructura de l'activitat

Una definició d'estructura de l'activitat a l'aula

Entenem per ***estructura de l'activitat*** al conjunt d'elements i d'operacions que es succeeixen en el desenvolupament de l'activitat que, segons com es combinen entre si i la finalitat que es persegueix, produeixen un determinat "efecte" entre els que hi participen:

- individualisme → **Estructura de l'activitat individualista**
- competitivitat → **Estructura de l'activitat competitiva**
- o cooperació → **Estructura de l'activitat cooperativa**

Conceptes bàsics: l'estructura de l'activitat

Estructura de l'activitat individualista, competitiva i cooperativa

Professor/a A

Cada estudiant treballa sol, sense fixar-se en el que fan els altres

S'espera d'ell que aprengui el que el professorat li ensenya

Assoleix aquest objectiu independentment que els altres també els assolixin
(NO HI HA interdependència de finalitats)

Estructura de l'activitat individualista

Professor/a B

Cada estudiant treballa sol, rivalitzant amb els seus companys

S'espera d'ell que aprengui el que el professorat li ensenya, més que els altres, i més de pressa

Assoleix aquest objectiu si, i només si, els altres NO l'assoleixen
(Interdependència de finalitats NEGATIVA)

Estructura de l'activitat competitiva

Professor/a C

Els estudiants formen petits equips de treball, per ajudar-se i animar-se a l'hora d'aprendre

S'espera de cada estudiant que aprengui el que se li ensenya i que contribueixi a què ho aprenguin els seus companys

Assoleix aquest objectiu si, i només si, els altres **TAMBÉ** l'assoleixen
(Interdependència de finalitats POSITIVA)

Estructura de l'activitat cooperativa

Conceptes bàsics: l'estructura de l'activitat

Estructura de l'activitat individualista, competitiva i cooperativa

Què passa amb els alumnes amb més problemes per aprendre a la classe del...

Professor/a A

Estructura de l'activitat individualista

Els estudiants amb problemes per aprendre han de recórrer al professor de l'aula o al professor de suport. Potser poden comptar amb l'ajuda d'un company o companya...

Professor/a B

Estructura de l'activitat competitiva

Els estudiants amb problemes per aprendre han de recórrer al professor de l'aula o al professor de suport. Dificilment poden comptar amb l'ajuda d'un company o companya...

Professor/a C

Estructura de l'activitat cooperativa

Els estudiants amb problemes per aprendre compten, a més, amb el suport dels seus companys i companyes de l'equip...

LOMCE

Conceptes bàsics: l'estructura cooperativa de l'activitat

L'estructura cooperativa de l'activitat a l'aula

Una **estructura cooperativa de l'activitat** correspon a una determinada forma d'organitzar les successives operacions que els alumnes han de seguir en el moment de dur a terme una determinada activitat o tasca, de manera que s'asseguri al màxim el que Spencer Kagan (1999) denomina la *participació equitativa* i la *interacció simultània*.

Participació equitativa: Tots els alumnes i les alumnes han de tenir l'oportunitat i l'"obligació" de participar equitativament en l'activitat.

Interacció simultània: Tots els alumnes i les alumnes d'un equip han de tenir l'oportunitat i l'"obligació" d'expressar el seu punt de vista, discutir i dialogar amb els altres fins a arribar a un acord.

Conceptes bàsics: l'estructura cooperativa de l'activitat

L'estructura cooperativa de l'activitat a l'aula

Què entenem per aprenentatge cooperatiu?

Els membres d'un equip d'aprenentatge cooperatiu tenen una **doble responsabilitat**: aprendre ells el que el professorat els ensenya i contribuir a què ho aprenguin també els seus companys d'equip.

I els equips d'aprenentatge cooperatiu tenen una **doble finalitat**:

- Aprendre els continguts escolars de les diferents àrees
- Aprendre a treballar en equip, com a un contingut escolar més. És a dir, cooperar per aprendre i aprendre a cooperar...

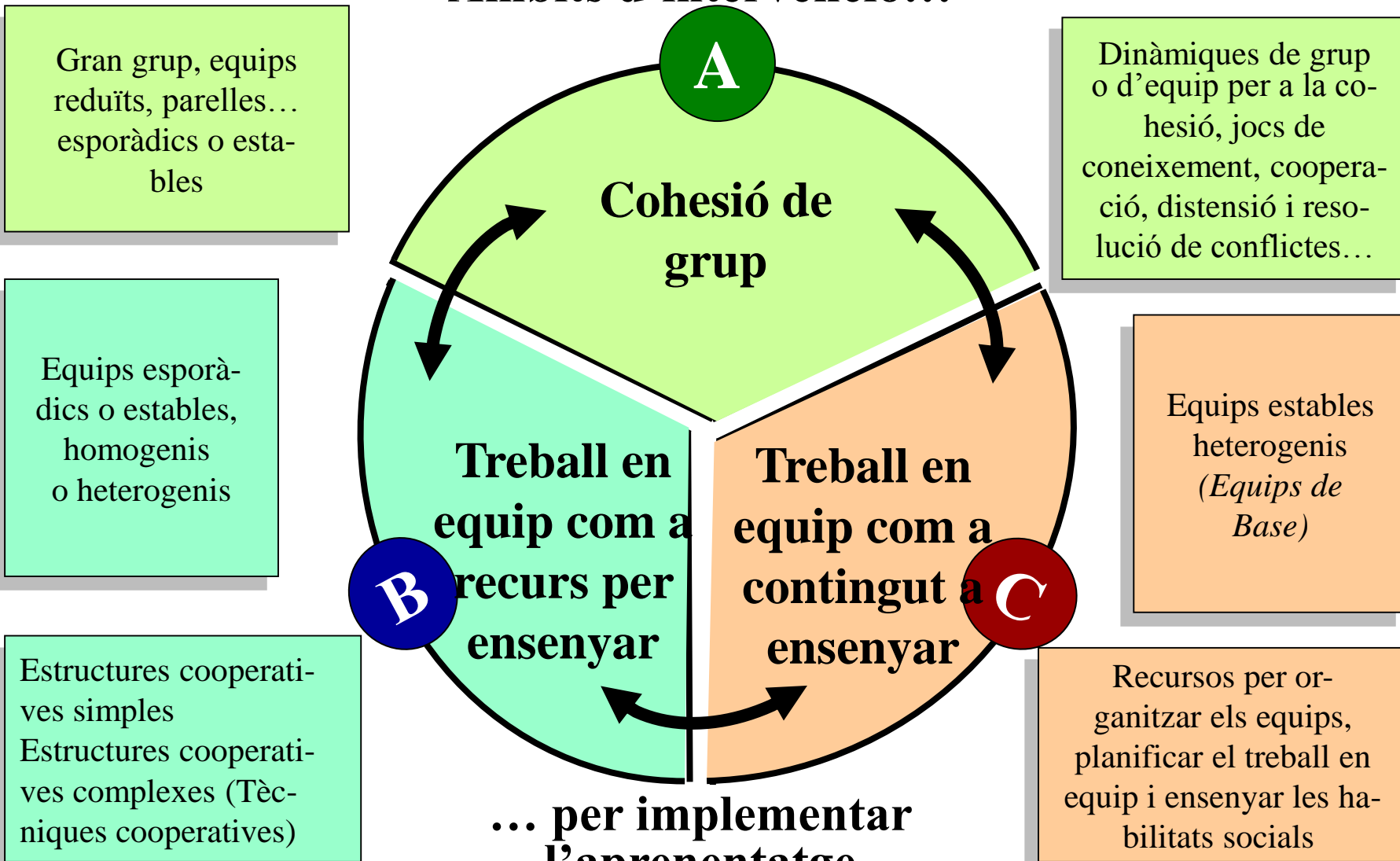
Una cosa és que els alumnes i les alumnes facin, de tant en tant, algun **“treball en equip”** i una altra cosa molt diferent és tenir estructurada la classe de forma més o menys permanent, en **“equips de treball”** en els quals s'ajudin i s'animin mutuament a l'hora d'aprendre...

Exercici pràctic I: “Parada de 3 minuts”

1. Distribuïeu en equips de quatre. Durant dos minuts, aproximadament, penseu individualment una qüestió que vulgueu plantejar (aspectes que no queden clars, dubtes que s'han generat, comentaris que voleu fer ...)
2. Ordenar els preguntes segons la importància que com a equip vulgueu donar-li.
3. Cada equip nomena un portaveu que plantejarà les qüestions que l'equip vol aportar.
4. El portaveu d'un equip planteja una pregunta, altres amb preguntes similars intervenen. La debatem. Un altre portaveu planteja una altra qüestió, s'afegeixen altres amb preguntes similars. Si una pregunta o qüestió ja ha estat plantejada per un altre equip, no es torna a plantejar..

Programa “Cooperar per Aprendre /Aprendre a Cooperar”

Àmbits d'intervenció...

... per implementar l'aprenentatge cooperatiu a l'aula

Introducció general

Etapes del Procés de formació/assessorament

Ponència en Jornades,
conferència...

A nivell més
individual

1. INTRODUCCIÓ

El professor o la professora "tasta" el **Programa CA/AC** tot aplicant alguna dinàmica de grup i algunes estructures cooperatives en alguna UD.

2. GENERALITZACIÓ

El professor o la professora aplica d'una forma més sistemàtica el **Programa CA/AC** en alguna àrea i/o en algun grup.

3. CONSOLIDACIÓ

El professor o la professora incorpora el AC a la programació (**activitats regulars, UD, Pla d'equipo...**) de manera sistemàtica y coordinada.

0. SENSIBILITZACIÓ

A nivell més
col·lectiu

Un primer grup de professors/es del centre "tasta" el **Programa CA/AC** tot aplicant alguna dinàmica de grup i algunes estructures cooperatives en alguna UD.

Mentre el primer grup aplica l'AC d'una forma més sistemàtica en alguna àrea o grup, un segon grup de professors/es s'inicia en el **Programa CA/AC**

L'aprenentatge cooperatiu s'incorpora al projecte del centre com a tret singular, i es crea la **Comissió de Coordinació de l'AC** per a vetllar pel seu compliment

Hoja recogida datos de centros

<http://www.cife-ei-caac.com>

Materiales

Cuestionario Inicial

Dinámica Cooperativa 1: “La pilota ”

1. Em dic ... i vull presentar a que és el professor de suport em l'escola
2. Vull presentar a que realitza activitats per a la inclusió pel que fa

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit A: La cohesió de grup

Àmbit A La cohesió de Grup

Es tracta d'una condició prèvia, necessària, però no suficient, per poder implementar l'aprenentatge cooperatiu en una aula:

Anar creant les condicions òptimes per fer que el grup estigui cada vegada més disposat a treballar a classe d'aquesta manera:

- Aprendre en equip
- Ajudar-se a aprendre

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit A: La cohesió de grup

On, quan i com treballar la cohesió de grup

- Hores de tutoria
- L'Assemblea de la classe
- Salutació inicial, al matí; comiat, a la tarda
- Les celebracions grupals...

Activitats per demostrar la importància i l'eficàcia del treball en equip

Dinàmiques de grup:

- que fomenten el coneixement mutu,
- per millorar les relacions entre els estudiants,
- per prendre decisions consensuades sobre aspectes que afecten a tot el grup classe,
- etc.

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit A: La cohesió de grup

Dimensions d'anàlisi del grau de cohesió del grup

SI FALLA...

1

La participació de tots els alumnes i les alumnes del grup i la presa de decisions consensuada

NECESSITEM...

A

Dinàmiques de grup per fomentar la participació, el debat i el consens en la presa de decisions...

El Grup Nominal, Les Dues Columnes, La Bola de Neu, Opinions Enfrontades

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit A: La cohesió de grup

Dimensions d'anàlisi del grau de cohesió del grup

SI FALLA...

2

El coneixement mutu i les relacions positives i d'amistat entre l'alumnat

NECESSITEM...

B

Dinàmiques de grup per afavorir la interrelació, el coneixement mutu i la distensió dintre del grup

La Pilota, Cadena de Noms, Dibuixar la Cara, Trencaclosques d'Endevinalles, Versos o Refranys, La Teranyina, La Silueta, L'Entrevista, La Maleta, El Blanc i la Diana, Les Pàgines Grogues, Ens Coneixem Bé, La Bústia, Qui és Qui.

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit A: La cohesió de grup

Dimensions d'anàlisi del grau de cohesió del grup

SI FALLA...

3

El coneixement mutu i les relacions positives i d'amistat entre l'alumnat corrent i l'alumnat amb alguna discapacitat o d'origen cultural distint

NECESSITEM...

C

Estratègies i dinàmiques per facilitar la participació de l'alumnat corrent en el procés d'inclusió d'algun company i potenciar el coneixement mutu

Xarxa de Suports entre Companys, Cercles d'Amics, Contractes de Col·laboració, Comissió de Suports

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit A: La cohesió de grup

Dimensions d'anàlisi del grau de cohesió del grup

SI FALLA...

4

La disposició per al treball en equip i la consideració del treball en equip com a una cosa important e la societat actual i més eficaç que el treball individual.

NECESSITEM...

D

Activitats i dinàmiques de grup per mostrar la importància de treballar en equip i demostrar la seva eficàcia

Treball en equip, sí o no?; Les meves Professions Preferides; L'Equip d'en Manel; La Terra Blava; El Joc de la NASA; M'he de decidir.

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit A: La cohesió de grup

Dimensions d'anàlisi del grau de cohesió del grup

SI FALLA...

5

La disposició per a la solidaritat, l'ajuda mútua, el respecte per les diferències i la convivència.

NECESSITEM...

E

Activitats i dinàmiques de grup per preparar i sensibilitzar l'alumnat per treballar de forma cooperativa.

Món de Colors; Cooperem quan....

<http://www.cife-ei-caac.com>

Materials

Autoinforme 1

ÀMBIT B Treball en equip com a recurs

Quan el grup classe està mínimament cohesionat i disposat a treballar en equip ajudant-se els uns als altres, es tracta de:

Anar fent servir, d'una forma cada vegada més generalitzada, estructures cooperatives (simples i complexes):

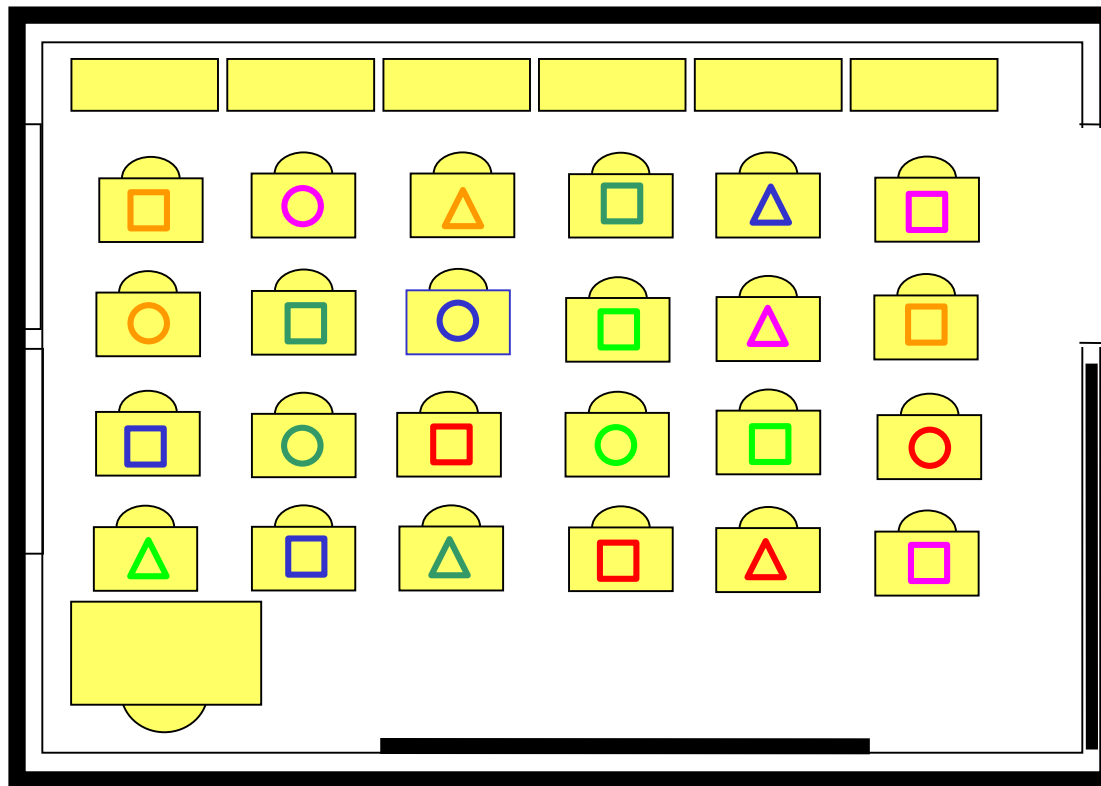
- per aprendre junts
- i per ajudar-se cada vegada més a aprendre

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit B: El treball en equip com a recurs

D'una estructura de l'activitat individual a una estructura de l'activitat cooperativa

CLASSE ESTRUCTURADA DE FORMA INDIVIDUALISTA

Puntals de l'acció docent:

- Interacció professorat/alumnat
- Treball individual de l'alumnat

Principals dificultats:

És difícil assegurar la **participació equitativa** de tot l'alumnat

És pràcticament inviable atendre la diversitat de l'alumnat

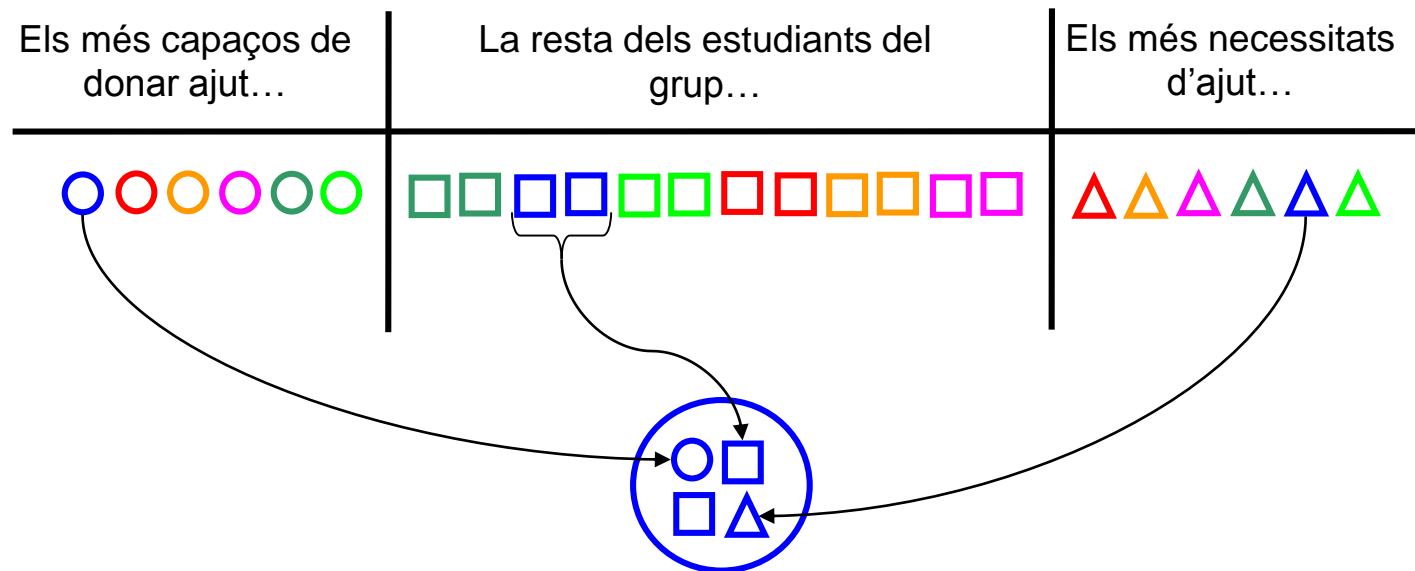
Principals avantatges:

El grup és de més bon controlar
Això dona una major seguretat al professorat

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Una qüestió prèvia: la formació dels equips

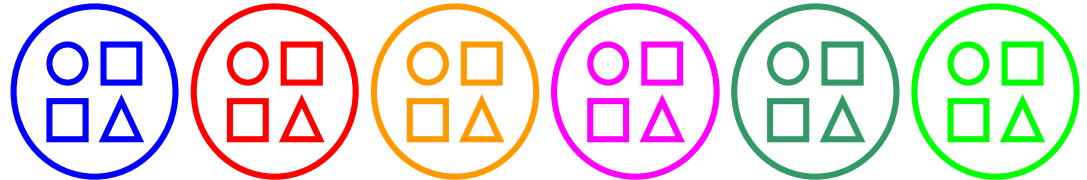
Per formar els equips de composició heterogènia, cal distribuir els estudiants del grup classe en tres sub-grups:

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

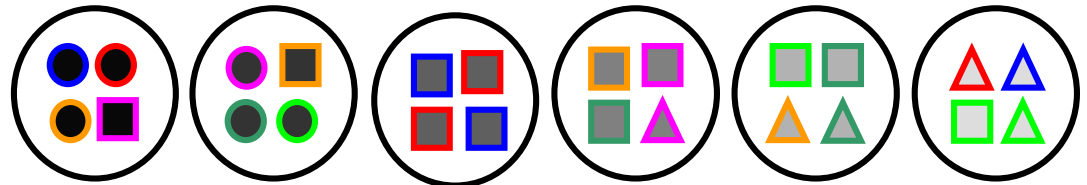
Una qüestió prèvia: la formació dels equips

**EQUIPS DE
COMPOSICIÓ
HETEROGÈNIA:**

Distribució més adequada a l'hora d'aprendre alguna cosa nova.

**EQUIPS DE
COMPOSICIÓ
HOMOGENÈIA:**

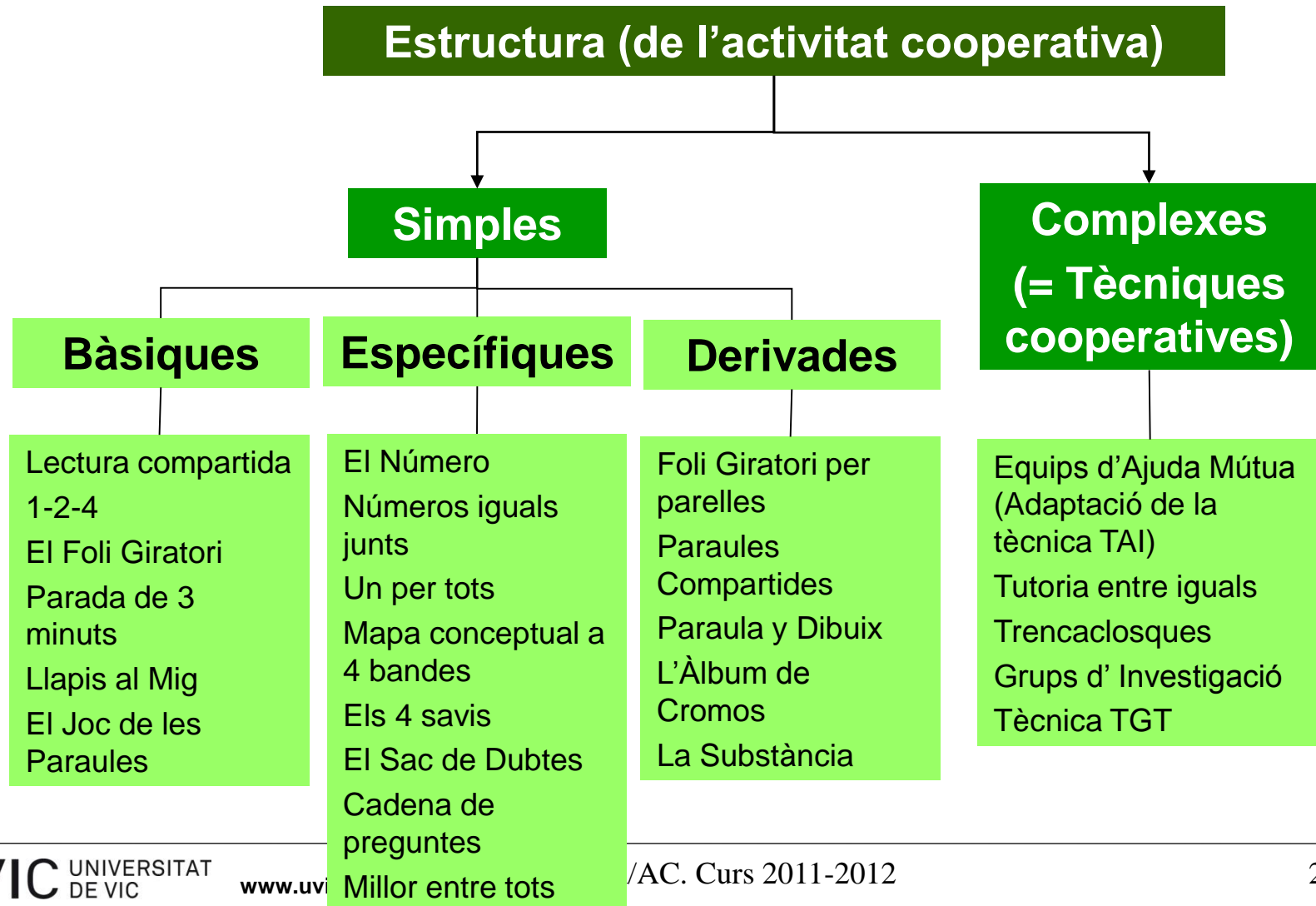

Distribució més adequada a l'hora de practicar quelcom ja après, al nivell amb què s'ha après, i per reforçar un determinat grupet d'alumnes alguns aprenentatges o introduir-ne de nous a un altre grupet.

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit B: El treball en equip com a recurs

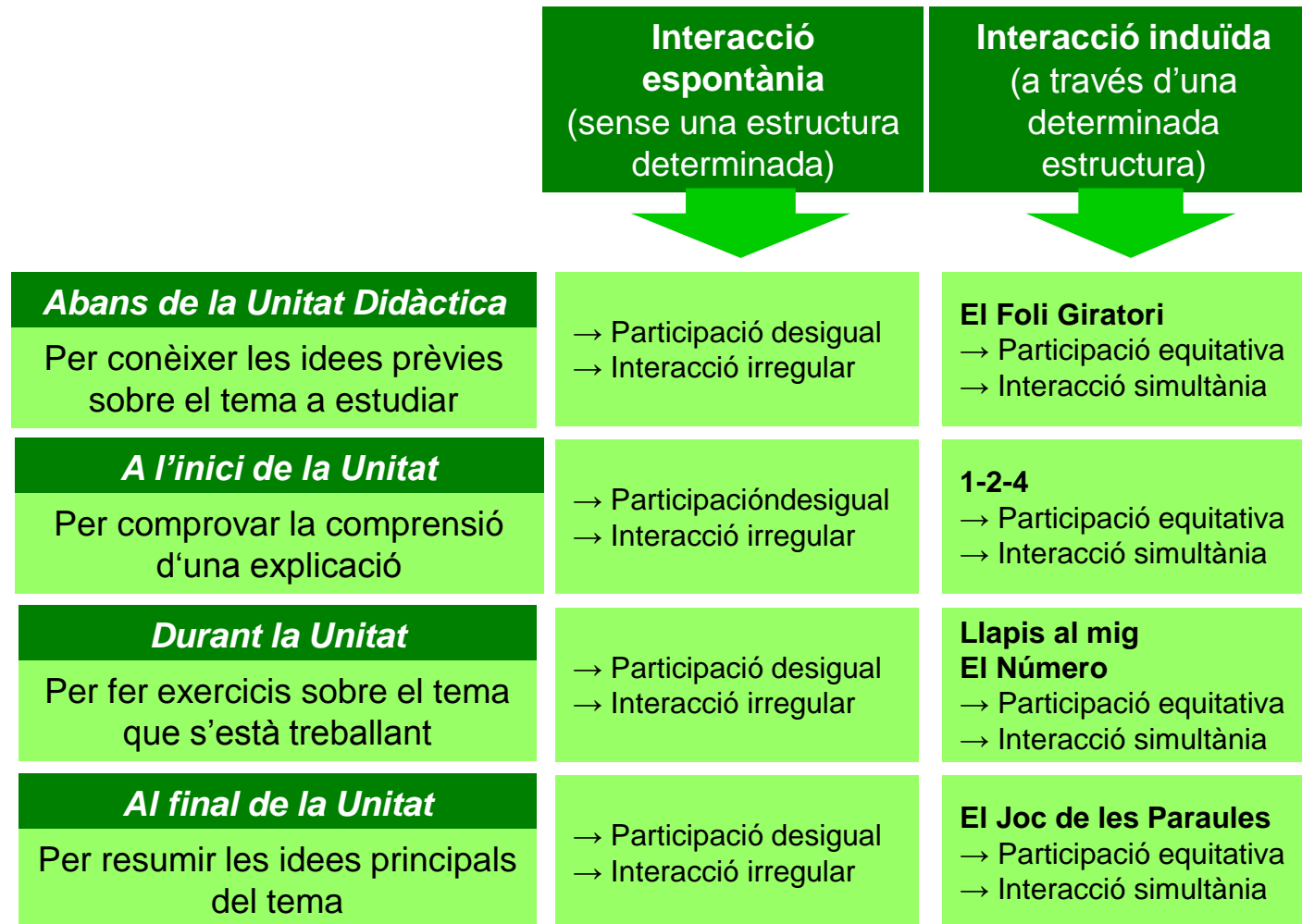
Algunes estructures cooperatives

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit B: El treball en equip com a recurs

Unitat Didàctica organitzada de forma cooperativa

ACTIVITAT. 1-2-4 Adaptat

En 5 minuts cada un pensa 1 Dinàmica de Cohesió i 1 Estructura Cooperativa i fa una frase d'1 línia i mitja explicant la raó de perquè la consideren idònia per al grup i se senten capaços d'aplicar.

AB es les expliquen i es queden amb 1 d'una A i 1 de B. Si coincideixen en una que la volen triar han de justificar fent una frase d'1 línia i mitja que reculli aportacions dels dos. El mateix C D.

A i D s'ajunten i posen en comú les dinàmiques acordades amb les seves respectives companys, C i B escolten i opinen però no decideixen.

A i D decideixen la Dinàmica de l'Equip i l'Estructura que apliquessin els 4 a l'aula

1. .

<http://www.cife-ei-caac.com>

Materials

Autoinforme 2

ÀMBIT C Treball en equip com a contingut

Quan se constata que treballar en equip és més difícil del que semblava i que els alumnes no saben treballar en equip, es tracta de:

Anar ensenyant els alumnes a treballar en equip per:

- Superar els problemes que van sorgint (autoregular el funcionament del seu equip)
- Organitzar-se cada vegada millor com a equip

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit C: El treball en equip com a contingut

Ensenyar a treballar en equip als alumnes consisteix en...

A Ajudar-los a tenir consciència d'equip, a tenir molt clars els objectius que persegueixen, i a descobrir que junts els assoliran millor.

B Ajudar-los a autoregular el funcionament del seu equip, a descobrir allò que encara no fan prou bé i que perjudica el seu equip, i a trobar la manera de millorar el funcionament del seu equip.

C Ajudar-los a planificar el treball en equip i a ser responsables en la realització de les tasques acordades i assignades a cadascú i en el compliment dels compromisos personals contrets per cada u en bé de l'equip.

Àmbits d'intervenció del Programa CA/AC

Àmbit C: El treball en equip com a contingut

Recursos per ensenyar a treballar en equip

Els Plans de l'Equip:

A través d'ells –planificant el que volen aconseguir como equip en un període de temps determinat, i revisant-ho periòdicament- els equips es van autoregulant, funcionen cada vegada millor com a equip i els seus membres, per tant, van aprenent a treballar en equip.

El Quadern de l'Equip:

En ell els equips hi fan constar els seus “trets d'identitat” i el seu “historial” com a equip (nom, components, normes, càrrecs i funcions, *Plans de l'Equip*, “diari de sessions”, revisions periòdiques...

Àmbit d'intervenció C: Treball en equip com a contingut

1. Ensenyar a treballar en equip

Recursos per ensenyar a treballar en equip

Els Plans de l'Equip: Planificació

Pla núm. 1 de l'Equip. *Període: De l'1 al 26 d'abril*

<i>Nom:</i>	<i>Compromisos personals:</i>
Maria	Acabar la feina
Joan	Demandar ajuda quan sigui necessari
Antoni	Fer els deures
Isabel	Presentar de forma correcta els treballs

Àmbit d'intervenció C: Treball en equip com a contingut

1. Ensenyar a treballar en equip

Recursos per ensenyar a treballar en equip

Els Plans de l'Equip: Full de seguiment

PLA DE L'EQUIP

Seguiment Data:

Nom	Avaluació Objectius Personals	
	Què he fet especialment bé?	Què he de millorar?

1. Ensenyar a treballar en equip

Recursos per ensenyar a treballar en equip

Els Plans de l'Equip: Revisió

Pla núm. 1 de l'Equip. *Període: Del 15 al 26 d'abril*

Revisió del funcionament de l'equip

Què és el que fem especialment bé?

L'equip està força compenetrat, ens ajudem; sabem demanar ajuda i ajudem si ens ho demanen.

Què hem de millorar?

Perdem molt el temps parlant d'altres coses i no acabem la feina dins el temps previst.

No tots hem complert els nostres compromisos.

Objectius que ens proposem per al pròxim Pla de l'Equip:

- No perdre tan el temps.*
- Complir cadascú el seu compromís.*
- Procurar acabar les feines dintre del temps previst*

<http://www.cife-ei-caac.com>

Materials

Autoinforme 3

Àmbit d'intervenció C: Treball en equip com a contingut

1. Ensenyar a treballar en equip

Recursos para enseñar a treballar en equip

El Quadern de l'Equip

9. Proceso de formación/asesoramiento

Condiciones favorecedoras del proceso de formación/asesoramiento

- 1a** Compromís dels equips directius dels centres amb la innovació:
Permetre la voluntarietat de participació en el procés al professorat del centre
Facilitar "espais" i "temps", en els òrgans de coordinació del centre, per donar a conèixer a la resta del professorat les pràctiques de millora desenvolupades al llarg del procés de formació / assessorament
Assegurar la participació directa en el procés d'algun membre de l'equip directiu.
- 2a** La formació i la participació en el desenvolupament del procés dels assessors / es del CEP, i la formació conjunta d'aquests amb els coordinadors / es de cada centre que lideren la innovació.
- 3a** El suport entre els professors amb diferents nivells d'experiència en la innovació al llarg de tot el procés de formació / assessorament (dins d'un mateix centre o entre centres diferents), que ha d'augmentar progressivament a mesura que avancen les etapes de la innovació.

PROGRAMA CA/AC – ETAPA DE INTRODUCCIÓN – PLANIFICACIÓN GENERAL

A cargo del formador/asesor de la UVic

Coordinador@s + Profesor@s

Sesión 1:
Presentación general
Marco teórico I
Sesión 2:
Marco teórico II
2 sep

Seminario 1 (*):
Preparación S3
2 sep

Cuestionario inicial

Sesión 3a:
Dinámicas de grupo (Planif.)
Sesión 3b:
Dinámicas de grupo (Valor.)

14 octubre
Seminario 2 ():**
Valor. S3 / Prepar. S4

Autoinforme 1

Sesión 4a:
Estructuras simples (Planif.)
Sesión 4b:
Estructuras simples (Valor.)

25 noviembre
Seminario 3 ():**
Valor. S4/Prepar. S5 y S6

Autoinforme 2

Sesión 5:
Presentación experiencia

Sesión 6a:
Estructuras / UD (Planif.)
Sesión 6b:
Estructuras / UD (Valor.)

Sesión 7:
Marco teórico III
2 marzo

Seminario 4 (*):
Valor. S6 / Prepar. S8

Autoinforme 3

Sesión 8a:
Plan de Equipo (Planif.)
Sesión 8b:
Plan de Equipo (Valor.)

12 mayo
Seminario 5 ():**
Valor. S8 / Prepar. S9

Autoinforme 4

Sesión 9:
Divulgación d'experiències al resto del profesorado

Cuestionario final

Sesión 10:
Valoración final
Planificación Etapa de Generalització
9 junio

Seminario 6 (*):
Valoración final
Planificación Etapa de Generalització

moltes gracies

Per saber més

<http://www.cife-ei-caac.com>

jramon.lago@uvic.cat